

Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

red. prof. Miran Zupanič, dekan

Foto: Blaž Završnik

AGRFT je osrednja nacionalna ustanova, ki na univerzitetni ravni izobražuje za umetniške poklice na področju gledališča, radia, filma in televizije. Narodna vlada Slovenije jo je kot Akademijo za igralsko umetnost – prvo visoko gledališko šolo v povojni Jugoslaviji – ustanovila jeseni 1945, z delom pa je začela marca 1946. Delegati republiške skupščine so z Zakonom o Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo leta 1963 razširili njeno dejavnost in ji dali ime, ki ga nosi od takrat. Širitev je akademiji prinesla nove razvojne izzive in naložila nove odgovornosti, a je vsebovala sistemsko napako – ne takrat ne kasneje ni bila podprta z materialnimi sredstvi za njihovo realizacijo.

Ko merimo uspehe in neuspehe akademije, zato ne moremo in ne smemo mimo dejstva, da jo je država sicer ustanovila in jo v *polobstajanju* tudi ohranja, a ji v skoraj sedemdesetih letih ni zagotovila prostorskih in finančnih pogojev, da bi zaživela kot

razvojno naravnana izobraževalna, umetniška in raziskovalna ustanova. AGRFT je od samega začetka določena z materialnimi omejitvami, ki ji onemogočajo oživetev njenih razvojnih potencialov, zato študentom ne more zagotoviti okolja, v katerem bi mogli do polnosti razviti svoje človeške, strokovne in umetniške zmožnosti. Ta vrzel se nato prenaša na področja njihovega delovanja in širi naprej h gledalcem. Kako to stanje preseči, je eden največjih izzivov za vse, ki se na akademiji trudimo odgovorno opravljati svoje delo.

Sodobna umetniška šola potrebuje za izvedbo svojih programov poleg nadarjenih študentov in odličnih učiteljev tudi urejeno delovno okolje. Potrebuje zadostno financiranje, vrsto specifičnih prostorov (vadnic, odrov, studiev, delavnic ...), posebno opremo (snemalno, svetlobno, scensko ...) in drugo. Kot vsaka izobraževalna ustanova potrebuje predavalnice, kabinete, knjižnice, arhive, pisarne ... Akademije po svetu imajo eno ali več gledaliških in kinodvoran,

»Na papirnatih avionih«, foto: Jan Marin, AGRFT

v katerih svoje študijske projekte redno predstavljajo javnosti. Imajo redni gledališki in filmski program, imajo svoje publike. So relevantni generatorji kulture v svojih okoljih.

AGRFT, ki je imela v študijskem letu 2013/14 155 študentov, nima lastne stavbe, deluje izključno v najetih in naprosjačenih prostorih – letos na kar 15 lokacijah, ki so do pet kilometrov oddaljene od matične stavbe na Nazorjevi. Nekatere od teh lokacij ne ustrezajo osnovnim zahtevam dejavnosti ter minimalnim higienskim in funkcionalnim standardom, predvsem pa njihova razdrobljenost otežuje izvajanje študijskega procesa, fragmentira akademsko skupnost in ji onemogoča, da bi razvila prepoznavno identiteto. Zaradi nezadostnega financiranja akademija ne more angažirati toliko pedagoškega kadra, kot to terjajo akreditirani programi in akademski standardi. Štiri petine opreme je odpisane, kupujemo najnujnejšo, donatorji pa nam pomagajo z opremo, ki so jo sami odpisali.

V podobnih razmerah delujeta tudi drugi dve akademiji ljubljanske univerze – likovna in glasbena – zato se nujno odpira vprašanje, kakšen je dejanski družbeni interes za umetniško izobraževanje in za umetnost nasploh.

Univerza v Ljubljani sodi v krog najpomembnejših gradnikov slovenske umetnosti, saj velik del ustvarjalcev prehaja v produkcijo umetniških del iz njenih študijskih programov. Kljub temu sodijo članice univerze, ki izobražujejo za umetniške poklice, v krog najmanj razvitih, infrastrukturno najšibkejših in glede na potrebe najslabše financiranih delov univerze. **Neskladje med pomenom poslanstva naše univerze na področju umetniškega izobraževanja ter pogoji, v katerih ga zmore le okrnjeno uresničevati, je rezultat odločujoče zavesti, ki umetnosti ne prepozna kot relevantnega dejavnika družbene integracije in razvojne dinamike, kaj šele, da bi jo imela za obliko ustvarjalnosti, ki ni nujno zavezana materialnim ciljem.** Ta zavest se do vprašanj umetnosti največkrat ne opredeljuje, odloča o njih z opustitvami odločitev, inercijo in ohranjanjem zastarelih konceptov in modelov. Ko pa se že opredeli, počne to na protisloven način: v resolucijah, zakonih in javnih nastopih izreka umetnosti spoštovanje in poudarja njeno veljavo, a jo hkrati z opuščanjem konkretnega systemskega urejanja in krčenjem financiranja potiska na rob preživetja. Ta za-

»Na papirnatih avionih«, foto: Jan Marin, AGRFT

vest ni navzoča samo v oblastnih sferah, ampak jo najdemo tudi v tistih intelektualnih krogih, ki umetnost nasploh, slovensko pa še prav posebej, obravnavajo kot inferioren pojav brez pomena in vrednosti. Morda je to eden od razlogov, zakaj je akademija znotraj univerze pogosto v drugorazrednem položaju. Zagotovo smo edini, ki se lahko ponašamo z neslavnim rekordom, da smo že skoraj trideset let, natančneje od leta 1986, na univerzitetnih prednostnih listah za ureditev prostorskih težav: »V tem trenutku ima Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani utemeljen prostorski načrt do leta 2000 ... Na prvo mesto smo med novogradnjami postavili biologijo, na drugem je akademija za gledališče, radio, film in televizijo in na tretjem mogoče pravna fakulteta,« je za Delo 11. 1. 1986 izjavil takratni prorektor prof. dr. Rajko Šugman. Iz tega še vedno ni nič.

Brezbržnost skrbnikov javnega interesa poraja pri tistih, ki javno službo izvajamo, bodisi apatijo bodisi prepričanje, da moramo sami nadomestiti odsotnost systemske skrbi ter v okviru možnega zagotoviti pogoje za kvalitetno izvajanje nalog, ki jih je država kot ustanoviteljica naložila akademiji. Kljub občasnim zdrsom v apatijo na AGRFT prevladuje aktivna drža. Vrata in zlasti ušesa na ministrstvu, pristojnem za visoko šolstvo, se nam redko odprejo. Argumenti, s katerimi nas potem znova in znova odpravijo, bi bolj sodili v roman (ali film) *Kavelj 22* kot v premislek o upravljanju javnega interesa. Primer: Oblast zmanjša univerzi financiranje, univerza linearno zmanjša financiranje vsem članicam, akademija pade v rdeče številke. Ko na šolskem ministrstvu opozarjamo, da to vodi v odmiranje področij, ki na trgu ne morejo zaslužiti manjkajočega denarja za izvajanje javne službe, dobimo odgovor, da ministrstvo spoštuje avtonomijo univerze, da v njeno delovanje ne more posegati, zadevo naj uredimo sami s spremembo meril za delitev denarja znotraj univerze. Ko to vprašanje odpremo na univerzi, kjer se s finančnimi težavami sooča vse več članic, sledi pričakovan odgovor: akademije so res podfinancirane, a finančna stiska je velika, ne moremo vzeti tem, ki imajo premalo, in dati vam. Obrnite se na ministrstvo za šolstvo, pa tudi kultura bi lahko kaj dodala ... Ko o tem spregovorimo na ministrstvu za kulturo, je odgovor pričakovan: ne sodite v naš resor, to je stvar šolstva in – tudi tu visoko cenjene – univerzitetne avtonomije.

Bolj razumevajoči so v našem poklicnem okolju: v gledališčih, na nacionalni radioteleviziji, na Vibi, filmskem centru, Telekingu ...

Kam?, foto: Rok Kajzer Nagode

so ljudje, ki razumejo, zakaj si tako zelo prizadevamo za boljše študijske pogoje. V neprecenljivo oporo so nam številni profesionalci: igralci, snemalci, tonski in scenski mojstri, scenografi, kostumografi, osvetljevalci, glasbeniki, šoferji ... Za honorarje, nižje od tistih v profesionalni produkciji, ja, včasih tudi zastoj, predano opravljajo svoje delo ter študentom omogočajo pridobivati dragocene izkušnje, ki jih ne bi mogli dobiti v predavalnicah.

S pomočjo te mreže, ki jo tvorimo tisti znotraj in tisti izven akademije, ki nam ni vseeno, kakšna znanja in izkušnje bodo dobili študentje, preden stopijo na poklicno pot, akademija zagotavlja pogoje za produkcijo študijskih projektov: gledaliških predstav, radijskih iger, dokumentarnih in igranih filmov, televizijskih iger, publicističnih oddaj ... Ta mreža je krhka, njeno delovanje terja ogromno usklajevanja, trme in vztrajnosti. Kot je imel navado reči Janez Drozg, pokojni profesor televizijske režije, ki je bil primoran pogosto obiskovati pisarne televizijskih šefov: *»Če me vržejo ven skozi vrata, pa zlezem nazaj skozi okno!«*

To trkanje na zaprta vrata in lezenje skozi okna ima omejen učinek: iz leta v leto nam uspe skrpati približno zadovoljive produkcijske pogoje, a v celoti ustreznega študijskega okolja ne moremo vzpo-

staviti sami. S podvojenimi delovnimi obremenitvami ne moremo nadomestiti manka novih učiteljev, ki bi prinesli nove kvalitete poučevanja in nove razvojne energije. Z lezenjem skozi okna ne moremo razrešiti obeh ključnih problemov, ki blokirata razvoj akademije in področij, za katere izobražuje, to sta nezadostno financiranje in neustrezni prostori.

Vendar smo v tem času naredili velike korake naprej: z bolonjsko prenovo smo štiriletni prvostopenjski program Filmska in televizijska režija s štirimi vpisnimi mesti na letnik preoblikovali v triletni program Film in televizija z dvanajstimi vpisnimi mesti na smereh režija, snemanje in montaža. S tem smo zapolnili največjo poklicno vrzel v domači filmski in televizijski produkciji. Razširili smo drugostopenjski študij, v programu Filmsko in televizijsko ustvarjanje nudimo široko paleto novih smeri: scenaristiko (tri vpisna mesta), filmsko režijo (dve vpisni mesti), televizijsko režijo (dve vpisni mesti), snemanje (ve vpisni mesti), montažo (dve vpisni mesti) in produkcijo (štiri vpisna mesta). Zaradi skrajno omejenih materialnih pogojev žal nismo mogli uvesti smeri zvoka, a namenu, da to storimo, se še nismo odrekli. Za razliko od mnogih filmskih šol, ki nimajo gledaliških oddelkov, imajo naši študentje že od prvega letnika dalje stik s študenti igre, gledališke režije in

Trst je naš!, foto: Boštjan Virc

dramaturgije, pri čemer se za poglobitev sodelovanja med njimi tudi tu ponuja še veliko možnosti. K razvoju kulture gibljivih slik prispeva tudi drugostopenjski program scenskega oblikovanja, ki izobražuje kostumografe in scenografe (šest vpisnih mest). Tistim, ki jih bolj kot umetniška praksa zanima teorija, ponujamo drugostopenjski program filmskih študijev (pet vpisnih mest). Vsak od teh programov ima še velik razvojni potencial, a vsak od njih že na tej stopnji prinaša študentom obilo možnosti za ustvarjalno delo in osebni razvoj.

Ena od prednosti akademije je nizko število študentov na enega visokošolskega učitelja. Povprečje ljubljanske univerze je 35 študentov na učitelja (na Fakulteti za upravo 149 in na Zdravstveni fakulteti 163), pri nas pa na enega učitelja pridejo štirje študentje, kar je daleč najugodnejše razmerje na univerzi. Akademija ni narmreč nikoli podlegla skušnjavi, da bi z množičnim vpisom povečala svoje prihodke. S tem je ohranila neposreden in živ stik med učitelji in študenti, kar zagotovo viša kvaliteto študijskega procesa. H kakovosti našega dela prispeva tudi postopno osamosvajanje na tehničnem področju: prehod s klasičnega filmskega formata na digitalnega nam je omogočil vzpostavitev lastne tehnične verige, s katero smo minimizirali odvisnost od laboratorijskih storitev

S snemanja filma Vučko, foto: Matjaž Kirn

Televizije Slovenija ter razpoložljivosti tehnike, ki nam jo posoja Viba. Rušenju namenjeno stavbo na Kvedrovi smo usposobili za izvedbo študijskega procesa in naredili v njej tudi televizijski studio, ki skupaj z reinkarniranim reportažnim avtomobilom ponuja nove možnosti ne le za razvoj televizijske katedre, ampak tudi solidno tehnično podlago Akademski televiziji (AKTV), ki deluje že dobro leto in jo skupaj z drugimi zainteresiranimi fakultetami razvijamo v študentsko oziroma univerzitetno televizijo ...

Odmevnost študijskih projektov in nagrade, ki jih študentje dobivajo, dokazujejo, da akademija kljub vsem sistemskim pomanjkljivostim in lastnim slabostim dela dobro. To, da so bili igrani filmi naših študentov v zadnjih sedmih letih v konkurenci najmočnejših filmskih šol na svetu trikrat nominirani za študentskega oskarja (*Vučko* Matevža Luzarja, 2008; *Trst je naš* Žige Virca, 2010 in *Kam?* Katarine Morano, 2014), je relevanten pokazatelj kakovosti študijskega procesa na akademiji. Seveda nam ne gre za to, da bi uspehe merili z nagradami in s priznanji, ampak s tem, kolikšne širjave duha smo premerili na naših umetniških poteh. Koliko src smo nagovorili. Koliko vrednega smo jim dali. Naši študentje in diplomanti govorijo mnogim srcem in dajejo veliko. A lahko bi jih nagovorili še več in dajali še več.

V teh dneh smo sredi največjega prostorskega premika v zgodovini akademije: začenja se naše slovo od samostana na Nazorjevi, ki ga je bratom frančiškanom država najprej vzela in potem vrnila. V njem gostujemo že od leta 1949 in čas je, da se premaknemo drugam. Premik v novogradnjo na Roški je propadel, zdaj polni upanja pričakujemo uresničenje prostorskega načrta, ki ga je univerzitetni upravni odbor potrdil junija letos in čaka na potrditev šolskega ministra in potem vlade. Po tem načrtu bi akademija z nakupom dveh stavb na Trubarjevi in Dalmatinovi v središču Ljubljane pridobila dovolj prostorov za delo, odprla akademsko gledališče in vse svoje moči usmerila v umetniško rast.

Žal ne morem izključiti možnosti, da bo tudi to upanje ugasnilo. Še en vzemljohod. A, naj ne bo pozabljeno: akademija je zrastle iz partizanskega gledališča, iz kroga umetnikov, ki so za prepričanje, kaj je njihovo poslanstvo, zastavili svoja življenja. Sled te uporniške drže ostaja eno od gibal našega delovanja. Borili se bomo naprej!

S snemanja filma Trst je naš!, foto: Boštjan Virc